

FOCUS op TOPTALENT

sectorplan hbo kunstonderwijs
2012-2016

FOCUS op TOPTALENT

sectorplan hbo kunstonderwijs

2012-2016

Inhoud

	Blz.
0. Managementsamenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Werkwijze regieorgaan kunstonderwijs	11
3. Het sectorplan	12
4. Het programma van het sectorplan	15
5. Procesgang en randvoorwaarden	31
6. Bijlagen	34

0. Managementsamenvatting

Aanbevelingen commissie Dijkgraaf

Het rapport van de commissie-Dijkgraaf is voor het kunstonderwijs het vertrekpunt geweest voor het maken van dit sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016. Het rapport van de commissie-Dijkgraaf “Onderscheiden, verbinden, vernieuwen” maakte duidelijk dat het Nederlandse kunstonderwijs kwalitatief sterk is. Om dat in de toekomst ook zo te houden, is het nodig dat opleidingen en instellingen inspelen op de grote veranderingen in kunst en cultuur.

Programma kunstonderwijs

De HBO-raad maakt in dit sectorplan een aantal voornemens kenbaar langs drie programmalijnen.

1. Voorzieningen voor jong talent worden kwalitatief versterkt en uitgebreid, bij muziek en dans tot een landelijk dekkende infrastructuur. Voor jong talent in deze disciplines komt er tevens een topvoorziening. De hogescholen met vooropleidingen maken met elkaar afspraken over de toeleiding van studenten naar bacheloropleidingen.

2. Het kunstonderwijs is uniek in de strenge selectie van studenten die worden toegelaten. Deze selectie wordt verder verscherpt. Het kunstonderwijs komt daardoor tot een reductie van de instroom van het aantal studenten bij de bacheloropleidingen autonome beeldende kunst, bij muziek (klassiek en jazz) en dans. Elke hogeschool komt tot een aanscherping van de profielkeuzes op basis van bewezen kwaliteit, de kritische massa en de behoeften van de kunstpraktijk.

De kunstvakdocentopleidingen worden kwalitatief versterkt, hebben een scherper profiel en spreken meer studenten aan. Daarnaast dragen zij meer bij aan de kwaliteit van kunsteducatie in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het buitenschoolse werkveld.

3. Er komt meer ruimte voor de top. Door het uitbouwen van een volwaardig masteraanbod en het versterken van de vraagsturing in het onderzoek, draagt het kunstonderwijs substantieel bij aan de kwaliteit van de creatieve sectoren en de innovatie van die praktijken.

Generieke maatregelen

De kunsten, de kunstpraktijken en de kunstenaars zijn de afgelopen jaren sterk veranderd. De gemengde beroepspraktijk is min of meer de norm geworden. Dit maakt het noodzakelijk de bestaande vormen van monitoring aan te passen en uit te breiden. Zodat beter inzicht ontstaat in de bijdrage van het kunstonderwijs aan kunst, cultuur en creatieve industrie.

Randvoorwaarden

Met de voornemens zetten de hogescholen belangrijke stappen naar een sterk en toekomstbestendig kunstonderwijs. Maar dat vraagt wel om een aantal randvoorwaarden.

Een aantal hogescholen neemt zich voor het aantal studenten binnen specifieke bacheloropleidingen terug te brengen. Dat gebeurt om een onevenwichtigheid in de totale functiekolom (vooropleiding,

bachelor, master) te redresseren, mede in relatie tot de arbeidsmarktvraag. Door aldus, op basis van analyse, de totale kolom te versterken, kan ook de totale kwaliteit verhoogd worden.

Het is dan wel noodzakelijk dat betrokken hogescholen de financiële opbrengst van de volumebeperking bij de bachelor kunnen investeren elders in de bachelor of in andere delen van de functiekolom.

Het kunstonderwijs is een relatief kleine sector. Volumebeperking heeft daarmee per definitie ook altijd een beperkt karakter. Voor betrokken hogescholen gaat het wel om substantiële ingrepen. De hogescholen vragen aan het ministerie om een voorziening te treffen voor de frictiekosten.

Het kunstonderwijs is internationaal, waarbij ambachtelijkheid en beroepsuitoefening op hoog niveau, naast artistieke en creativiteit, leidende begrippen zijn. Voor het kunstonderwijs zou bevorderd moeten worden dat verder te ontwikkelen. De hogescholen stellen daarom een beurzenstelsel voor getalenteerde studenten voor, die niet (meer) voldoen aan de wettelijke voorwaarden voor bekostiging. Zo'n stelsel kan op verschillende wijzen tot stand komen. Het kan gaan om een landelijk fonds, maar ook om een geoordeeld budget voor de instellingen dat zij kunnen aanwenden voor het ondersteunen van talent.

Programmatische uitwerking

Het sectorplan kunstonderwijs beslaat een periode van vier jaar (2012-2016). De uitwerking van de voornemens uit het sectorplan is programmatisch. Dat betekent dat de hogescholen de drie onderscheiden programmalijnen, alsmede de generieke maatregelen, een nadere concretisering geven. Deze uitwerking start in het najaar van 2011. Het werkveld wordt betrokken bij de uitwerking van de voornemens. De hogescholen maken een jaarlijkse rapportage over de voortgang van de uitvoering van de voornemens.

1. Inleiding

Het Nederlandse kunstonderwijs leidt getalenteerde jonge mensen op voor een sector en voor beroepen die wereldwijd in omwenteling zijn. In de culturele en creatieve sector ontwikkelen zich nieuwe vormen van beroepspraktijk en andere vragen van creatieve vaardigheden, expertise en ondernemerschap. De Nederlandse kunstopleidingen zijn in de breedte kwalitatief sterk. Maar naar de toekomst toe is het wel van belang dat opleidingen en instellingen inspelen op de grote veranderingen in kunst en cultuur. Om de kunstenaars van morgen op te leiden voor de 'duizend podia' van morgen zullen zij hun kwaliteit waar mogelijk moeten versterken, zich scherper moeten profileren en zich daarbij beter verbinden met de kunstpraktijk. Dat stelt de commissie-Dijkgraaf in het op 28 mei 2010 verschenen advies over de invulling van een sectorplan voor het kunstonderwijs.

Het advies van de commissie-Dijkgraaf sluit feitelijk naadloos aan op het rapport van de commissie-Veerman. Deze commissie heeft een maand daarvoor in zijn advies 'Differentiëren in drievoud' een visie ontwikkeld voor de toekomst van het Nederlandse hoger onderwijs. Versterking van de kwaliteit, door meer variëteit en differentiatie aan te brengen tussen opleidingen en instituten, door meer en betere verbinding met de beroepspraktijk - in het hbo onder andere door het verder uitrollen van het praktijkgericht onderzoek - en door concentratie van mensen en middelen op topgebieden/zwaartepunten. De commissie-Dijkgraaf heeft er terecht op gewezen dat het kunstonderwijs - als bij uitstek internationaal georiënteerd deel van het hoger onderwijs - als springplank dient te fungeren voor de ho-brede doorvoering van de Veermanagenda. Daarbij benadrukt Dijkgraaf het eigenmeesterschap van het kunstonderwijs: zelf keuzes maken, maar wel samen met de partners in de kunstpraktijk inclusief de nieuwe partners in de nieuwe takken van de creatieve industrie. De sector pakt graag die opdracht op.

Het kunstonderwijs beoogt een sectorplan dat nauw aansluit bij het rapport van de commissie-Dijkgraaf. Een sectorplan met de ambitie van kwaliteitsversterking van het onderwijs, een plan dat de kunstopleidingen versterkt als broedplaats voor jong talent, en dat ervoor zorgt dat het Nederlandse kunstonderwijs zijn vooraanstaande internationale positie verder kan versterken. Een sectorplan dat tevens aangeeft dat het kunstonderwijs de ogen niet sluit voor de omvangrijke bezuinigingen in de cultuursector. De aanbevelingen van de commissie-Dijkgraaf zullen met kracht én met grote urgentie moeten worden doorgevoerd om jonge kunstenaars klaar te stomen voor een nog verder veranderende beroepspraktijk. Creativiteit, inventiviteit en een ondernemende houding zijn wezenlijke assets voor jonge kunstenaars die in snelle, dynamische praktijken in de creatieve industrie de toon zullen aangeven. In die praktijken zal echter één ding niet veranderen: kwaliteit – een stevige ambachtelijke vorming en een hoog artistiek en creatief niveau – laat zich niet miskennen. Het handhaven van de kwaliteit, en waar mogelijk het versterken ervan, zal voor het kunstonderwijs voorop staan.

De analyses en aanbevelingen van de commissie-Dijkgraaf zijn daarom door de HBO-raad onderschreven als wezenlijke vertrekpunten voor het op te stellen sectorplan. Conform het advies van de commissie heeft de HBO-raad in oktober 2010 een 'regieorgaan', onder voorzitterschap van de heer Elco Brinkman, ingesteld om de betrokken hogescholen te ondersteunen bij het opstellen van het sectorplan. De taakopdracht en samenstelling van het regieorgaan zijn opgenomen in de bijlagen. Het regieorgaan heeft in nauw overleg met de sector het concept sectorplan opgesteld. Dit concept is vervolgens uitgewerkt door de sector zelf. De bestuurders in het kunstonderwijs hebben het sectorplan met elkaar vastgesteld. Over de aspecten in het plan die bestuurlijke afspraken met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) regaderen, treden zij graag in nader overleg met de staatssecretaris van OCW.

2. Werkwijze regieorgaan

Conform de taakopdracht heeft het regieorgaan de volgende werkwijze aangehouden.

Gestart is met een zogeheten 'nulmeting'. Daarin hebben de betrokken hogescholen zowel de feitelijke stand van zaken beschreven als hun voornemens met betrekking tot de vier centrale thema's zoals de commissie-Dijkgraaf die heeft onderscheiden. Deze thema's zijn: ambitie, profilering, verbinding en innovatie (zie p. 9/10 cie. Dijkgraaf). De hogescholen hebben begin december 2010 hun nulmetingen bij het regieorgaan ingediend.

Op basis van de ontvangen nulmetingen heeft het regieorgaan een kritische reflectie opgesteld, mede tegen de achtergrond van andere relevante informatie (rapport Veerman, analyses NVAO, brieven van het ministerie van OCW, arbeidsmarktanalyses, adviezen Raad voor Cultuur, bezuinigingsplannen van het kabinet voor kunst en cultuur e.d.). De kritische reflectie is met bestuurders uit het kunstonderwijs besproken op 11 februari 2011.

Omdat in het overleg met het kunstonderwijs naar voren kwam dat de situatie per discipline (muziek, dans, theater e.d.) sterk uiteenloopt en dat zij generieke uitspraken over 'het' kunstonderwijs eigenlijk niet goed mogelijk achten, heeft het regieorgaan vervolgens disciplineoverleggen georganiseerd. Het ging om bestuurlijk overleg waarin elke discipline afzonderlijk werd doorgelicht, leidend tot thema's voor opname in het concept sectorplan. Gesproken is in de volgende samenstellingen.

- Muziek
- Dans
- Theater, circus en film&tv
- Beeldende kunst en vormgeving
- Bouwkunst en interieurarchitectuur
- Docentenopleidingen; dit betreft overigens geen aparte discipline, maar het belang van de docentenopleidingen vraagt om specifieke aandacht.

Parallel aan deze gesprekken hebben hogescholen, deels in netwerken per discipline, en deels in bilateraal of regionaal overleg nadere verkenningen uitgevoerd. Dat heeft waardevolle additionele informatie opgeleverd en heeft ook al tot verschillende concrete voornemens geleid.

Over de oogst uit de disciplineoverleggen heeft het regieorgaan met de hogescholen gesproken op 18 april 2011. De stand van zaken en de te volgen koers is in diezelfde maand besproken tussen het regieorgaan en de Bestuurscommissie kunstonderwijs van de HBO-raad. Deze bestuurscommissie is een bestuursorgaan van de HBO-raad, waarvan de voorzitter en de leden zijn benoemd door het bestuur van de HBO-raad. Deze commissie heeft een aantal concrete voorstellen geformuleerd. Omdat deze voorstellen kunnen rekenen op draagvlak bij de hogescholen, heeft het regieorgaan geadviseerd deze tot uitgangspunt te nemen in de nadere concretisering bij de totstandkoming van het sectorplan.

3. Het sectorplan

3.1 Doelstelling

Het verder versterken van de kwaliteit en onderscheidendheid, in een nauwere interactie met de beroepspraktijk. Dat is de centrale opdracht waar het kunstonderwijs voor staat. Zo kan het Nederlandse kunstonderwijs nationaal én internationaal een vooraanstaande rol blijven spelen in kunst, cultuur en kunsteducatie, en daarmee voor de creatieve industrie.

Het sectorplan kent daarom twee centrale doelen:

- Het sectorplan ondersteunt de hogescholen bij het verder versterken van de kwaliteit langs de lijnen van het rapport-Dijkgraaf. Hogescholen zullen, in interactie met de praktijk voor elke opleiding een scherper profiel kiezen. Zo wordt een gevarieerd aanbod gestimuleerd. Daar waar nodig wordt de instroom aangepast aan de ontwikkelingen in de kunstpraktijk.
- De positie van Nederland als internationaal centrum voor kunst, kennis en creativiteit wordt duurzaam versterkt.

3.2 Aard van het plan

Die doelstellingen zijn niet zomaar te realiseren. Het sectorplan heeft daarom de vorm van een programma met helder geoperationaliseerde doelen en sluitende procesafspraken. Dit programma, dat de gehele sector bestrijkt, is complex. Sommige opdrachten aan het kunstonderwijs die voortvloeien uit het sectorplan vragen tijd in de uitwerking. Wij zien een perspectief waarin het kunstonderwijs de beoogde transformatie binnen vier jaar heeft gerealiseerd. Het kunstonderwijs is zich tegelijkertijd terdege bewust van de behoefte en de noodzaak van een duidelijk eindbeeld.

Versterking van de kwaliteit, meer profilering en het vormgeven aan kwalitatieve ‘toppen’ vraagt om beleid dat het kunstonderwijs helpt keuzes te maken. Het kunstonderwijs gelooft daarbij niet in een aanpak waarin sectorbreed via een benadering van landelijke taakverdeling en concentratie een andere verdeling tot stand komt. Een programmatische aanpak vereist een benadering waarin bestaande en bewezen kwaliteit verder wordt uitgebouwd. Vanzelfsprekend is daarbij afstemming nodig om tot complementariteit en samenhang te komen. De commissie-Dijkgraaf heeft dat ook helder verwoord: ‘Als iedereen alles pretendeert te kunnen, zal niemand iets werkelijk realiseren’. Zeker bij autonome beeldende kunst en muziek zijn stevige keuzes noodzakelijk om in onderlinge afstemming en samenhang te komen tot minder, maar betere voorzieningen op bachelorniveau.

Het kunstonderwijs staat voor een aanpak waarin kwaliteit en verbinding met de beroepspraktijk leidend moeten zijn. Soms houdt dat in dat hogescholen gezamenlijk verantwoordelijkheid moeten nemen, zoals rond de voortrajecten, het versterken van ondernemerschap en het aanbrengen van meer samenhang en synergie in het praktijkgestuurd onderzoek. Maar bovenal betekent dit dat hogescholen zelf in staat worden gesteld om een helder profiel te kiezen op basis van deze twee

normen: kwaliteit en verbinding met de praktijk. Vanzelfsprekend is het wenselijk dat het beleid zulke keuzes ondersteunt en aanmoedigt.

3.3 Relatie opleidingen en arbeidsmarkt

Kunst en cultuur vormen het hart van de creatieve industrie. In onze hoogontwikkelde kenniseconomie vindt concurrentie steeds meer plaats via het realiseren van toegevoegde waarde aan producten en diensten. Door toepassing van kunst, en door het aangaan van nieuwe verbindingen tussen kunst en bijvoorbeeld techniek, economie of gezondheidszorg, kan zo'n meerwaarde worden gerealiseerd.

Het huidige opleidingsaanbod stamt nog uit een tijd waarin meer vanuit een scheiding tussen kunst en andere economische en maatschappelijke sectoren (technologisch, economisch, sociaal-maatschappelijk) werd gedacht. Die benadering is nu niet meer houdbaar. Op een vergelijkbare manier gaat het klassieke beroepsbeeld van 'de kunstenaar' niet meer op.

Uiteraard is het zo, dat nog altijd een aantal conservatoria strijkers en blazers opleidt voor een betrekking bij een van de (gesubsidieerde) orkesten. Maar dat is inmiddels een klein deel van de werkelijkheid. Het overgrote deel van de afgestudeerden (in de muziek, maar bij de andere disciplines is het beeld niet anders) bouwen als zzp'er een goede beroepspraktijk op, op – letterlijk en figuurlijk – een veelvoud aan podia: als popartiest, organisator, audio-visueel producer, muzikleraar, technoloog. En in de meeste gevallen komt daar geen subsidie aan te pas.

De opleidingen in het kunstonderwijs dienen zich te verhouden tot de actuele kunstpraktijken. Een ordeningskader daarvoor is te vinden in het recente advies van het Topteam Creatieve Industrie 'Creatieve industrie in topvorm'¹. Deze indeling is een actualisering van het kader dat TNO reeds in 2004 opleverde^{2 3}. Plaatsing in dit model van de huidige CROHO-opleidingen uit het kunstonderwijs leidt tot het volgende beeld; zie Tabel 1.

In de rijen van de tabel zijn de disciplines van het kunstvakonderwijs opgenomen en in de kolommen de deelsectoren van creatieve industrie conform het TNO-model. Daaraan zijn hier toegevoegd de deelsectoren 'Kunst- en cultuureducatie' en 'Kunst en maatschappij'. Deze wordt niet apart onderscheiden in het TNO-model, maar vragen wel aparte aandacht in het sectorplan. In de cellen zijn de opleidingen weergegeven.

¹ *Creatieve industrie in topvorm*. Advies Topteam Creatieve Industrie. Den Haag: juni 2011. www.topsectoren.nl/creatieveindustrie.

² De creatieve industrie in Amsterdam en de regio, TNO, 2004.

³ Volledigheidshalve wordt hier eveneens genoemd het EU-rapport waaraan het kunstonderwijs in de goede referentiekaders wordt geplaatst, namelijk *The Entrepreneurial Dimension of the Cultural and Creative Industries*, EU, december 2010.

Tabel 1. Opleidingen naar discipline en deelsectoren creatieve industrie

KUO-disciplines	Kunsten	Kunst- en cultuureducatie	Media en entertainment-industrie	Creatieve zakelijke dienstverlening	Kunst en maatschappij
Beeldende kunst	Autonome Beeldende Kunst, Vrije Vormgeving	Docent BKV	x	x	x
Dans	Dans, Choreografie	Docent Dans	Dans (Showmusical)		Danstherapie
Design	x	Docent BKV	Vormgeving (o.a. game design, fotografie, AV-design)	Architectuur, Vormgeving (o.a. Fashion, grafisch ontwerp, productontwerp)	
Film en TV	Film		Film en televisie		
Muziek	Muziek (Jazz, Klassiek), Muziek, Opera, Sonologie	Docent Muziek	Muziek (o.a. popmuziek, compositie, sound design)	Muziek (productie)	Muziektherapie
Theater	Circus Arts, Theater, Theater, Theatervormgeving/ Beeldregie	Docent Drama	Circus and Performance Arts		
		Kunsteducatie (interdisciplinair)			

Dit kader helpt om de juiste verbinding te leggen tussen de diverse kunstpraktijken en het opleidingsaanbod in het kunstonderwijs. Deze modelmatige weergave is overigens geen detailtekening van de realiteit. In de werkelijkheid overlappen Kunsten en cultureel erfgoed, Media en entertainmentindustrie, Creatieve zakelijke dienstverlening en Cultuureducatie elkaar op onderdelen. Dat ligt ook voor de hand: ambachtelijkheid, artisticeit en creativiteit zijn de centrale elementen in zowel de kunstopleidingen als in al deze kunstpraktijken. Bovendien kan bijvoorbeeld een opleiding fotografie verzorgd worden in een autonome context, maar ook in een creatief-zakelijke. Beide komen op dit moment voor binnen het kunstonderwijs.

Dat neemt niet weg, dat zowel het model van TNO als het kader van het Topteam Creatieve Industrie, het kunstonderwijs in een juist perspectief plaatst. Het laat namelijk zien, dat slechts een beperkt deel van het kunstonderwijs opleidt voor beroepen in de sfeer van de 'traditionele' kunsten. De inschatting van het kunstonderwijs is dat 20% van alle studenten in het kunstonderwijs wordt opgeleid voor kunstuitoefening als autonoom kunstenaar of klassiek musicus of danser.

4. Het programma van het sectorplan

De analyse van de commissie-Dijkgraaf is door het kunstonderwijs volledig omarmd. Vanuit die analyse volgt voor het kunstonderwijs de opdracht om op programmatische wijze invulling te geven aan drie hoofdlijnen: de voorbereiding op de kunstopleidingen, de bacheloropleidingen en de uitbouw van de top (masters en onderzoek). Hieronder worden deze drie lijnen kort gedefinieerd.

Talentscouting, vooropleiding en toeleiding van kandidaten naar de bacheloropleidingen.

Voor het kunstvakonderwijs waar talent een nadrukkelijke voorwaarde is bij een zeer selectieve toelating, is dit een belangrijke functie. Het kunstvakonderwijs moet als het ware investeren in de eigen instroom. In die zin is versterking en profilering bij de kunsteducatie (bijvoorbeeld door het verzorgen van docentenopleidingen) een belangrijke zaak. Educatie is ook belangrijk voor *Bildung* in algemene zin.

Bacheloropleidingen

Voor vrijwel alle disciplines geldt daarbij het onderscheid tussen de op schepping, uitvoering of toepassing gerichte 'vakopleidingen' en de op overdracht gerichte docentenopleidingen. In termen van studentenaantallen en budgetten zijn de bacheloropleidingen duidelijk de kern. De nadere invulling van de aanbevelingen van de commissie-Dijkgraaf (op het gebied van ambities, profilering, verbinding, innovatie, en ondernemerschap) zullen zeker op de bacheloropleidingen betrekking moeten hebben wil het kunstonderwijs daadwerkelijk een kwaliteitssprong maken.

Versterking van de top

De gewenste versterking van de kwaliteit, verbinding met de kunstpraktijken en de creatieve industrie zijn bij uitstek gebaat bij de versterking van de bovenkant van het kunstonderwijs. Vraaggestuurd praktijkonderzoek en sterk geprofileerde hoogwaardige masters zijn nodig om te komen tot betere en andere verbindingen en meer kwaliteit, en zullen doorwerking hebben naar de bacheloropleidingen. Bij gebrek aan een wetenschappelijke pendant dient het kunstonderwijs, in samenwerking met universiteiten, een rol te vervullen bij de verdere ontwikkeling van promotieonderzoek dat recht doet aan de eigen aard van onderzoek binnen de kunsten.⁴

Onderzoek: lectoraten, kennis- of expertisecentra en doctoraatstrajecten. De onderzoeksfunctie is van groot belang om een bijdrage te leveren aan innovatie, de verdere ontwikkeling van het vakgebied in de praktijk, en om het onderwijs inhoudelijk verder te ontwikkelen. Speciale aandacht is

⁴ Voor alle duidelijkheid, het gaat niet om onderzoek naar de kunsten (sociologisch, historisch, psychologisch, economisch), dat heel goed door binnen de diverse academische disciplines kan worden uitgevoerd, maar om onderzoek in en door het artistieke proces.

nodig voor doctoraatstrajecten.

In het vervolg van dit hoofdstuk worden bovenstaande lijnen uitgewerkt.

4.1 Talentscouting, vooropleiding en toeleiding

Het kunstonderwijs kijkt, samen met de commissie-Dijkgraaf, met grote zorg naar de ontwikkelingen in de binnen- en buitenschoolse kunsteducatie. In het primaire en secundaire onderwijs zijn kinderen steeds minder actief bezig met kunstbeoefening zoals zingen, tekenen of theater maken. Ook is er te weinig aandacht voor professionalisering en voor actualisering van lesinhouden. Bovendien ontbreekt het veelal aan doorlopende leerlijnen.

Dit baart zorgen voor onze samenleving als geheel. Steeds minder jongeren maken kennis met kunst en cultuur. En zij die hier wel kennis mee willen maken, krijgen minder ruimte om scheppend of uitvoerend bezig te zijn. Het belang is daarmee veel breder dan het kunstonderwijs. Een kennissamenleving vraagt om creativiteit en innovatief vermogen. Juist kunstzinnige en culturele vorming, op alle niveaus in ons onderwijs, draagt hieraan bij.

Voor het kunstonderwijs is het wegvallen van dit ecosysteem bijzonder bedreigend. Een kwalitatief sterk kunstonderwijs is een selectief kunstonderwijs. Het talent dat zich bij het kunstonderwijs aandient, is in kwalitatieve en kwantitatieve zin in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van de kunsteducatie in Nederland, zowel binnen- als buitenschools. Selecteren wordt steeds lastiger als er steeds minder hoogwaardige instroomkandidaten zijn. De voedingsbodem wordt immers steeds schraler. Talent wordt onvoldoende herkend en ontwikkeld.

Het kunstonderwijs kan en moet bijdragen aan het herstellen van de kwaliteit en het aanbod in de binnen- en buitenschoolse kunsteducatie. In de eerste plaats kan dat door de eigen kunstvakdocentopleidingen scherp onder de loep te nemen. Deze opleidingen zorgen immers voor de professionals die opleiden voor de binnen- en buitenschoolse kunsteducatie. In de tweede plaats door de vooropleiding en talentscouting in nauwere samenwerking met de partners in de educatie vorm te geven. Voor veel opleidingen, zoals dans of klassieke muziek, is de vooropleiding van essentieel belang. Zonder een vooropleiding is entree in de bacheloropleiding van die disciplines feitelijk niet mogelijk. Voor andere disciplines, zoals autonome beeldende kunst of vormgeving vervult de vooropleiding ook andere functies zoals introductie op de variëteit aan mogelijkheden die de kunstpraktijk biedt.

Programma voor het kunstonderwijs

De hogescholen zullen een substantiële bijdrage leveren aan de kwaliteit en intensiteit van kunst- en cultuureducatie, zowel in het binnenschoolse als buitenschoolse domein. Dat geven zij vorm langs de volgende lijnen:

1. Een substantiële bijdrage aan de kwaliteit en intensiteit van de binnen- en buitenschoolse kunst- en cultuureducatie
2. Versterking instroom docentopleidingen
3. Verbetering van het opsporen van jong talent voor onze opleidingen.

Ad 1:

- Herijking van de opleidingsprofielen van de verschillende kunstvakdocentopleidingen, met name ten behoeve van het buitenschoolse werkveld. Uitgangspunt daarbij is dat alle bacheloropleidingen de studenten goed toerusten voor zowel het binnen- als het buitenschoolse domein. Wel komt er meer ruimte voor opleidingen om scherper profiel te kiezen.
- Versterking en actualisering van de kennisinhoud van de docentenopleidingen en de masteropleidingen kunsteducatie (binnenschools en buitenschools) via een nationaal onderzoeksprogramma onder leiding van kunstlectoren, en met participatie vanuit kunstcentra, scholen en universiteiten. Dat programma ontwikkelt onder meer een kennisbasis die is opgebouwd uit een combinatie van generieke elementen (voor elke docentenopleiding van toepassing) en specifieke elementen (afhankelijk van de discipline waar het om gaat). Tevens zal dat programma een bijdrage leveren aan het versterken van de curricula en het creëren van doorlopende leerlijnen in primair en voortgezet onderwijs. Bij de uitwerking betreft het kunstonderwijs de voorstellen van de Verkenningcommissie Kunstvakken.⁵ Hogescholen zullen tevens regionaal meer verbindingen zoeken met vo-scholen en (publieke en private) instellingen voor kunstzinnige vorming.

Ad 2:

- De vraag naar kunstvakdocenten zal toenemen als gevolg van de vergrijzing die een grote uitstroom binnen de scholen in het voortgezet onderwijs tot gevolg zal hebben. Urenvermindering, lesuitval en inzet van onbevoegde / onbekwame docenten moet worden tegengegaan om te voorkomen dat er een 'verloren' generatie leerlingen ontstaat. De hogescholen zullen de werving en voorlichting intensiveren.

Ad 3:

Het versterken van toeleidende trajecten is een noodzakelijke randvoorwaarde voor meer selectiviteit op kwaliteit. Talent kan pas gescout worden als het zich manifesteert. Is talent eenmaal gescout dan volstaat reguliere kunsteducatie veelal niet meer, maar zijn meer specifieke vooropleidingen gewenst.

⁵ De Verkenningcommissie Kunstvakken formuleert voorstellen voor de kunstvakken in de tweede fase havo en vwo. Deze commissie rapporteert tegen het einde van 2011. De commissie zal ook voorstellen doen over bevoegdheden en bekwaamheden van toekomstige CKV-docenten. Ook kunnen voorstellen betrekking hebben op curricula van de docentopleidingen.

Zo kunnen talenten van jongeren worden ontplooid zodat zij op het gewenste entreeniveau voor een kunstopleiding komen.

- Het kunstonderwijs gaat meer investeren in het opsporen en vooropleiden van jong talent. Afhankelijk van de discipline verschilt de mate waarin en het tijdstip waarop dat van belang is. Voor bepaalde opleidingen binnen muziek en dans gelden fysieke / motorische vereisten waaraan op een zo jong mogelijke leeftijd gewerkt moet worden. Voor andere opleidingen (bijvoorbeeld theater) is een zekere mate van rijping en levenservaring wenselijk wil echt talent tot expressie kunnen komen.
- Voor dans en muziek zullen de hogescholen gezamenlijk uitwerking geven aan een landelijk stelsel voor talentontwikkeling en vooropleidingen voor de disciplines dans en muziek. Er zal worden gezorgd voor een regionaal gespreid aanbod om de toegankelijkheid van het kunstonderwijs te waarborgen. Daarbij richten zij een aparte voorziening in voor toptalent. Hiervoor is een specifiek aanbod gewenst. Deze topvoorziening zal op een beperkt aantal plaatsen worden aangeboden.
- De hogescholen zullen gezamenlijk een landelijk stelsel voor talentontwikkeling en vooropleidingen voor beeldende kunst en design ontwikkelen. Doel is het verhogen van de kwaliteit van de instroom, zodat het selectieve karakter van deze opleidingen kan worden versterkt en het eindniveau van de opleidingen kan worden verhoogd. In dit traject zullen de hogescholen ook de aansluiting met het voortgezet onderwijs, en dan met name de cultuurprofielscholen, versterken.
- Voor theater voldoen de bestaande voorttrajecten, zoals die worden aangeboden in de Landelijke Oriëntatiecursus Theaterscholen Nederland (LOT). Er is geen aanleiding voor aanpassingen. Bij de selectie wordt nu al rekening gehouden met een goede matching tussen het talent van de kandidaten en het profiel van de verschillende opleidingen.

4.2 Bacheloropleidingen

Het advies van de commissie-Dijkgraaf wijst op de noodzaak om de verbinding tussen onderwijs, onderzoek en kunstpraktijk duurzaam te versterken. Zo kan worden ingespeeld op de ingrijpende veranderingen in de praktijk. Het kunstonderwijs onderschrijft dat. Inhoud, reeds aanwezige kwaliteit en bovenal de kunstpraktijk behoren leidend te zijn voor de te maken keuzes.

De hogescholen zullen aangeven hoe zij deze focus op kwaliteit, profiel en innovatieve taken verder zullen ontwikkelen. Daarbij zullen zij elk nagaan of er voldoende kritische massa aanwezig is (in termen van studenten, docenten, docent/onderzoekers, verbinding met de beroepspraktijk) om het beoogde profiel daadwerkelijk te kunnen realiseren. Dat kan tevens betekenen dat in bepaalde gevallen concentratie op regionaal of landelijk niveau nodig kan zijn om de vereiste kritische massa te behalen.

Kwaliteit en externe legitimering leveren het normatieve kader voor verdere profilering. Hogescholen sluiten hierbij niet de ogen voor de ontwikkeling in de kunsten.

Het is wel zaak dat gedifferentieerd te doen, in aansluiting op de hiervoor gepresenteerde indeling van de werkvelden. Debatten over het kunstvakonderwijs en de aansluiting daarvan op de arbeidsmarkt hebben vrijwel altijd (impliciet) betrekking op het werkveld 'Kunsten', en daarvan dan enkel het gesubsidieerde deel. Het gaat daarbij echter om naar schatting niet meer dan 20% van het totaal aantal bachelorstudenten.

De hogescholen stellen vast dat er bij autonome beeldende kunst en bij klassieke muziek en jazz aanleiding is om het aantal studenten te reduceren. De jaarlijkse instroom bij de bacheloropleiding Autonome beeldende kunst ligt landelijk gezien op 543 studenten, bij de bacheloropleiding Muziek is dat 1.002⁶ (de jaarlijkse instroom bij het totale kunstonderwijs in het hbo ligt op 5.491). Bij andere disciplines is er aanleiding voor enige groei, dat geldt onder meer voor film en tv en voor vormgeving en zeker ook voor de docentenopleidingen.

Bij de start van het traject om te komen tot het sectorplan zijn door de hogescholen nulmetingen opgesteld. Het regieorgaan heeft daar kritisch op gereflecteerd. Ook volgens de hogescholen bieden de nulmetingen nog onvoldoende handvatten voor het type afwegingen waar de commissie-Dijkgraaf om vraagt. Het ontbreekt daarin nog vaak aan een beredeneerde en feitelijk onderbouwde analyse van de ambities en daaruit voortvloeiende keuzes. Daar is nog een extra inspanning geboden.

De kunsthogescholen zullen scherpere keuzes in hun profilering maken. Uiteraard verrichten hogescholen daar al veel inspanning op. Voorbeelden zijn het onderzoeksprofiel van de Hogeschool der Kunsten Den Haag en de ontwikkeling van nieuw beleid voor de opleiding I-Arts door de Hogeschool Zuyd.

Bij de aanscherping van de profilering, zullen de kunstopleidingen zich ook verhouden tot de andere opleidingen in het hbo die opleiden voor de creative industries. In regionaal verband maken hogescholen reeds met elkaar nadere afspraken over de profilering van hun opleidingen en onderlinge samenwerking. De hogescholen zullen dat verder versterken en nader uitwerken, zoals het voornemen van Codarts en de Hogeschool der Kunsten Den Haag die onlangs een intentieverklaring hebben ondertekend voor nadere samenwerking op het gebied van de gemengde beroepspraktijk van de sectoren muziek, dans en beeldende kunst en vormgeving, als ook op de docentopleidingen.

Programma voor het kunstonderwijs:

- De hogescholen en/of clusters van samenwerkende hogescholen geven in de tweede helft van 2011 een nadere onderbouwing van de keuzes die zij maken bij verdere aanscherping van het profiel van hun kunstopleidingen. Onderdeel van die onderbouwing is een analyse van de kritische massa die daarvoor nodig is bij de opleidingen. Waar de vereiste kritische massa ontbreekt, zullen

⁶ Instroom, cijfers HBO-raad, peildatum oktober 2010.

hogescholen voorstellen doen om deze via bundeling toch te realiseren. Alle voornemens worden binnen de looptijd van vier jaar van het sectorplan gerealiseerd zodat aan het eind van het traject een geprofileerd stelsel van kunstonderwijs is ontstaan.

- Hogescholen realiseren in de looptijd van vier jaar van het sectorplan een reductie van het aantal opleidingsplaatsen bij een deel van de bacheloropleidingen die zich richten op de Kunsten (zie Tabel 1, paragraaf 3.3). Concreet gaat het om de opleidingen autonome beeldende kunst en muziek (genres klassiek, jazz). Waar, bijvoorbeeld als gevolg van de voorgenomen reductie, sprake is van onvoldoende kritische massa en/of onvoldoende kwaliteit bij afzonderlijke opleidingen wordt bestaand aanbod gebundeld teneinde de kwaliteit te handhaven en te versterken. De hogescholen zullen afspraken maken met het ministerie van OCW over de limitering van de instroom bij genoemde opleidingen. Het zal landelijk gaan om een reductie van gemiddeld 25 procent (met een minimum van 20%) bij autonome beeldende kunst en gemiddeld 10 procent bij muziek⁷.
Bij de betrokken muziekopleidingen zal kwaliteitsversterking en instroombeperking mede tot stand komen door afspraken tussen de instellingen over bundeling (onder meer via uitruil) van het bestaande aanbod aan afstudeerrichtingen en hoofdvakken. Het zal niet meer in alle gevallen zo zijn dat een conservatorium alles kan blijven aanbieden. Dat hoeft ook niet.
- Hogescholen komen in onderlinge afstemming tot een evenwichtig, toegankelijk en complementair opleidingsaanbod. Dat kan op regionaal niveau, maar ook andere vormen zijn mogelijk.
- Elke hogeschool maakt vierjaarlijks, op basis van de eigen ambities, in het instellingsplan afspraken met OCW over te realiseren doelen. Dit gaat over de bachelors, masters, onderzoek en voortrajecten. De hierboven genoemde afspraken over beperking van de instroom bij autonome beeldende kunst en muziek (klassiek, jazz) maken daar ook deel van uit. Elke vier jaar wordt bekeken of de instelling de doelen daadwerkelijk realiseert.
- Hogescholen versterken de aandacht voor het functioneren in de creatieve beroepspraktijk in alle opleidingen. Ook zullen alle opleidingen substantieel aandacht besteden aan ondernemerschap.
- Hogescholen gaan meer werk maken van doorverwijzing van studenten. Het al eerder genoemde accent op matching van student en opleidingsprofiel blijft ook in de bacheloropleiding een aandachtspunt. Elke student wordt na het eerste jaar voorgelicht over mogelijkheden om naar een uitstroomprofiel aan een andere (kunst)opleiding over te stappen.

De hogescholen verbinden aan deze inzet wel een belangrijke voorwaarde. De middelen die bij hogescholen vrijvallen door instroombeperking in de bacheloropleidingen, of door het eventueel afbouwen van opleidingen, dienen beschikbaar te blijven voor deze hogescholen, om ingezet te

⁷ Peildatum is oktober 2010, cijfers HBO-raad.

worden voor:

- Het versterken van de toelidende voortrajecten;
- De versterking van de kwaliteit en profilering van de bacheloropleidingen;
- Het creëren van meer masterplaatsen in de betrokken domeinen;
- Het versterken van het onderzoek.

Zo ontstaat een situatie waarbij het aanscherpen van het eigen aanbod wordt gecombineerd met ruimte om te investeren op het zelf gekozen profiel.

Voornemens per discipline

Per discipline neemt het kunstonderwijs de volgende maatregelen.

Beeldende kunst- vormgeving- interieur

Het kunstonderwijs verbetert de kwaliteit van de opleidingen Autonome beeldende kunst en zorgt voor een betere aansluiting op de arbeidsmarkt. Het kunstonderwijs realiseert door een strengere selectie een instroom in de reductie van het aantal studenten bij de bacheloropleiding (B) Autonome beeldende kunst. Maar ook bij de bacheropleiding (B) Vormgeving realiseren de hogescholen een reductie.

Het betreft de volgende opleidingen en instellingen:

Opleidingen	Instellingen	2015
B Autonome Beeldende Kunst	ArtEZ	- 28 %
B Autonome Beeldende Kunst	Hanzehogeschool Groningen	-10%
B Autonome Beeldende Kunst	Hogeschool Zuyd	- 25 %
B Autonome Beeldende Kunst	HKU	- 18 %
B Autonome Beeldende Kunst	GRAC	- 20 %
B Autonome Beeldende Kunst	Hogeschool Rotterdam	- 20 %
B Autonome Beeldende Kunst	Avans	- 20 %
B Autonome Beeldende Kunst	Hogeschool der Kunsten DH	- 20 %
B Vormgeving	Hanzehogeschool Groningen	- 19 %
B Vormgeving	Hogeschool Zuyd	- 20 %
B Vormgeving	GRAC	- 16 %
B Vormgeving	Design Academy	- 13 %

Muziek

Het kunstonderwijs realiseert door een strengere selectie een instroom in de reductie van het aantal studenten. Hogescholen kiezen een scherper profiel. In regionaal verband maken de hogescholen hierover met elkaar afspraken. Daardoor zullen sommige masteropleidingen niet meer worden aangeboden. Op andere plaatsen leidt dat tot bundeling van instrumentgroepen bij opleidingen of bundeling van opleidingen. Op die manier versterkt het kunstonderwijs als sector de kwaliteit van de opleidingen doordat een kritische massa behouden blijft.

De top van de opleidingen wordt verder uitgebouwd. Dat leidt tot groei bij een aantal bestaande masteropleidingen en de ontwikkeling van nieuwe masteropleidingen.

Het betreft de volgende opleidingen en instellingen:

Opleidingen	Instellingen	2015
B Muziek	Hanzehogeschool Groningen	- 14 %
B Muziek	AHK	- 10 %
B Muziek	ArtEZ	- 7 %
B Muziek	Codarts ⁸	- 10 %
B Muziek	Hogeschool der Kunsten DH ⁹	- 12 %
B Muziek	Hogeschool Zuyd	- 10 %
B Muziek	HKU	- 10 %
B Muziek	Fontys Hogeschool voor de Kunsten	- 18 %
B Muziek	Inholland	0% ¹⁰

Dans

Het kunstonderwijs realiseert door een strengere selectie een reductie in de instroom van het aantal studenten. Als resultaat zal sprake zijn van een kwaliteitsverhoging van deze opleidingen en een betere aansluiting op de arbeidsmarkt.

Het betreft de volgende opleidingen en instellingen:

⁸ Codarts en de Hogeschool der Kunsten Den Haag hebben in gezamenlijkheid de bereidheid om de huidige capaciteit van de bacheloropleidingen muziek en autonome beeldende kunst te reduceren, Intentieverklaring Codarts Rotterdam-Hogeschool der Kunsten Den Haag, 15 april 2011.

⁹ Hier wordt verwezen naar de opmerking bij voetnoot 8.

¹⁰ De Music Academy van Inholland is een opleiding die zich specifiek richt op de popmuziek. Deze opleiding Muziek van Inholland zal zich in de komende jaren verder ontwikkelen in de richting van de media- en entertainment industrie, onder afbouw van andere activiteiten. In dat licht zet de hogeschool Inholland in op krimp noch groei.

Opleidingen	Instellingen	2015
B Dans	Fontys Hogeschool voor de Kunsten	- 28 %
B Dans	AHK	- 10 %
B Dans	Codarts	- 33 %

Theater

De Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK) reduceert de instroom in de bacheloropleiding Theater.

Opleidingen	Instellingen	2015
B Theater	AHK	- 11 %

Kunstvakdocentopleidingen

De kunstvakdocentopleidingen worden versterkt. De kwaliteit van de docenten wordt verhoogd. Het beleidsvoornemen van de staatssecretaris van OCW dat in het hbo alle docenten een master of PhD hebben, wordt door het kunstonderwijs waar mogelijk als streven gevolgd. In het kunstonderwijs (maar ook elders) doet zich de situatie voor dat vakdocenten met een beperkte aanstelling, die afkomstig zijn uit de beroepspraktijk, geen master degree of PhD hebben.

De kunstvakdocentopleidingen werken momenteel al nauw samen, ook op regionaal terrein. Deze regionale samenwerking tussen de hogescholen zal verder worden versterkt. De betreffende hogescholen hebben met elkaar afspraken gemaakt over de landelijke spreiding, met het oog op een goede bediening van de arbeidsmarkt in de regio's.

Zo hebben de NHL Hogeschool en de Hanzehogeschool Groningen met elkaar afgesproken om op het terrein van de kunsteducatie verregaand samen te werken. Beide hogescholen delen reeds een master kunsteductie. De samenwerking wordt verder geïntensiveerd onder meer door gezamenlijk sterkere banden aan te gaan met de vakgroep Kunst, Cultuur en Media van de Rijksuniversiteit Groningen. Dergelijke samenwerkingsvormen, waarbij de profielaccenten uiteraard anders kunnen zijn dan het genoemde voorbeeld, zijn er eveneens in de andere delen van het land.

Het profiel van de kunstvakdocentopleidingen wordt nader aangescherpt. Codarts en de Hogeschool der Kunsten Den Haag hebben reeds met elkaar de intentie vastgelegd dat zij dit willen doen door het kiezen van een breed profiel met een herkenbaar gezicht, als onderdeel van een gezamenlijk in te richten educatief centrum voor het binnen- en buitenschoolse werkveld. Gedacht wordt aan een 'interfaculteit' waarbinnen een nog te ontwikkelen *master arts education* wordt aangeboden.

4.3 Uitbouwen van de top

Het Nederlandse kunstonderwijs staat internationaal goed aangeschreven. In de breedte is de sector goed ontwikkeld, daarnaast zijn er opleidingen – soms op bachelor-, maar meestal op masterniveau – die tot de Europese en soms zelfs de wereldtop behoren. Ook sommige vooropleidingen leveren nu reeds topkwaliteit. Het kunstonderwijs moet, als prominent deel van onze creatieve sector, deze positie verder uitbouwen. Hierboven is reeds beschreven hoe wij de basis verder willen versterken. Vervolgens is het nodig dat de toppen verder tot ontwikkeling kunnen komen.

Het internationale aspect verdient op deze plaats aandacht. Internationalisering zit in de aard van het kunstonderwijs. De kunstpraktijk onttrekt zich nu eenmaal aan nationale grenzen. Daar dienen onze vooropleidingen en bacheloropleidingen al nadrukkelijk rekening mee te houden. Voor de masteropleiding is een internationale oriëntatie, zowel naar de praktijk als naar studentenpopulatie, een *must*. Het Topteam Creatieve Industrie benadrukt het belang van de internationale oriëntatie en vraagt aandacht voor versterking en uitbouw van de internationale top.

Het is ook juist in de veelal specialistische, op beroepsuitoefening op zeer hoog niveau gerichte, masteropleidingen waarin de verbinding met de praktijk nieuwe dimensies zal moeten krijgen. Intensieve coproductie met partijen in de kunstpraktijk, verbinding aan praktijkgestuurd onderzoek, case studies, lectoraten en hoogwaardige docenten vormen de voorwaarden om de top verder uit te kunnen bouwen.

Het kunstonderwijs kent, in vergelijking met andere hbo-sectoren, al veel lectoraten. Dat is niet verwonderlijk. In Nederland kent het kunstonderwijs geen echte equivalent in het wo. In het buitenland is dat anders: in landen om ons heen is al veel langer een traditie van verwevenheid van onderwijs en onderzoek in de kunsten. Ons praktijkgestuurd onderzoek is echter teveel versnipperd. Vanuit de lectoraten wordt door de bank genomen nog te weinig samengewerkt. Ook bestaan er nog grote witte vlekken in de creatieve sector waarop nog nauwelijks onderzoek plaatsvindt. Er is kortom nog onvoldoende sprake van een systematische en extern voldoende gelegitimeerde thematische aanpak.

Zo'n aanpak is juist in de kunsten wel nodig. De kunsten kennen een ongekeerde dynamiek. In de afgelopen decennia zijn zij steeds meer en steeds heftiger gaan reageren met andere, economische en maatschappelijke sectoren, hetgeen leidt tot nieuwe, vaak verrassende en onvoorziene toepassingen. Dat heeft ook zijn effect op de creatieve sector zelf. Het zijn vaak ondernemende mannen en vrouwen die als zzp'er via eigen ondernemerschap vormgeven aan deze sector. Veelal opereren zij in netwerkachtige verbanden. De creatieve sector is mede daardoor niet klassiek georganiseerd. Het reeds genoemde advies van het Topteam Creatieve Industrie onderstreept deze analyse. Het advies benadrukt dat innovatie kan worden bevorderd door sterk aan te sluiten bij het netwerkarakter van het creatieve domein. Wil het kunstonderwijs kunnen bijdragen aan het

versterken van de creatieve sector, dan zal ze zich goed rekenschap moeten geven van dat karakter. Het praktijkgestuurd onderzoek beïnvloedt¹¹ de kunstpraktijk in sterke mate. Het kunstonderwijs zal daarom, in nauwe interactie met de praktijk, zelf invulling moeten geven aan op de praktijk toegesneden onderzoeksprogramma's. Juist door die benadering kan het praktijkgestuurd onderzoek van het kunstonderwijs aansluiten bij de door het Topteam geformuleerde ambitie om te komen tot een vraaggestuurde onderzoeksagenda.

Programma voor het kunstonderwijs:

Bestaande masters en onderzoek:

Er wordt meer samenhang aangebracht in het onderzoek in het kunstonderwijs door een sterkere verbinding met de diverse beroepspraktijken door het benoemen van aan de kunstpraktijk ontleende centrale thema's. Elk thema wordt uitgewerkt in een programmatische aanpak van het onderzoek rondom dat thema. Hogescholen initiëren thema's, in aansluiting op hun profilering. Benoeming van de thema's mag niet leiden tot een gefixeerd en star onderzoeksprogramma. Regelmatig zullen de hogescholen samen met praktijkpartners de thema's en programma's moeten herzien en/of bijstellen. Zo kan goed worden aangesloten op de gewenste vraaggestuurde onderzoeksagenda.

Bestaande en nieuwe lectoraten/onderzoekseenheden worden aan deze programma's verbonden. Door de verbinding van lectoraten/onderzoekseenheden aan de thema's kan tot betere taakverdeling en meer complementariteit worden gekomen. Daarbij zal ook de relatie met het onderwijs moeten worden versterkt zodat de driehoek onderwijs-onderzoek-kunstpraktijk verder kan worden uitgewerkt.

De hogescholen komen in onderlinge afstemming tot een volwaardig palet van praktijkgerichte, specialistische masteropleidingen in alle creatieve disciplines.

De aandacht voor het kwalitatieve en op de praktijk gerichte karakter van de masteropleidingen wordt versterkt. In beginsel zullen alle masteropleidingen externe experts inschakelen bij de toelatingsprocedures.

Zwaartepuntvorming:

Versterking van de onderlinge samenhang en regie is niet voldoende. Wil het kunstonderwijs komen tot een duurzame versterking, dan is het nodig dat er substantieel geïnvesteerd wordt in de vorming van zwaartepunten. Zulke zwaartepunten kunnen tot stand komen als deze kunnen voortbouwen op reeds aanwezige, kwalitatief goede opleidingen en aanwezig onderzoek. In de afgelopen jaren hebben ook in het kunstonderwijs aanpakken zoals RAAK en Sirius bijdragen geleverd aan de start van zwaartepuntvorming. Zwaartepuntvorming versterkt en intensificeert de bijdrage van het

¹¹ Met praktijkgestuurd onderzoek is hier bedoeld: het onderzoek in en door de kunsten.

kunstonderwijs aan de creatieve industrie. Nog niet elke hogeschool met kunstonderwijs heeft ervaring opgedaan met zulke trajecten. Tegen die achtergrond hebben wij het volgende scenario voor ogen:

- Er worden nieuwe middelen beschikbaar gesteld voor een fonds ter stimulering van innovatie (jaarlijks 10 miljoen euro). Die middelen kunnen afkomstig zijn van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (in het kader van het topgebied creatieve industrie). Op basis van competitie worden middelen toegekend. Bewezen kwaliteit, externe legitimatie en aansluiting bij de internationale top vormen de belangrijkste afwegingscriteria.
- Gedurende de eerste vier jaar is er nog, gegeven de verschillende uitgangssituaties van de hogescholen, geen sprake van volle competitie. In deze jaren hebben de instellingen trekkingsrechten om zo ervaring op te doen met deze werkwijze.
- Plannen kunnen betrekking hebben op excellentietrajecten, topmasters, onderzoek en faciliteiten zoals labs, incubators, productiehuizen, werkplaatsen, etc. voor optimale coproductie met, en aansluiting op de kunstpraktijk. Ook de ontwikkeling van een derde cyclus kan hiertoe behoren.

Iedere hogeschool legt in prestatieafspraken vast op welke terreinen investering plaatsvindt. De keuze voor het terrein van investering vindt plaats op het niveau van de hogeschool. De hogescholen in het kunstonderwijs zijn voornemens de volgende accenten aan te brengen:

Landelijk gezien zullen zij als sector investeren:

- Het versterken van de toeleidende voortrajecten: 17 %.
- De versterking van de kwaliteit en profilering van de bacheloropleidingen: 35 %.
- Het creëren van meer masterplaatsen in de betrokken domeinen: 63 %.
- Het versterken van het onderzoek: 19 %.

Per instelling zijn de voornemens om te investeren in kwaliteitsversterking als volgt:

Kwaliteitsversterking→ Instellingen ↓	voortrajecten	bacheloropleidingen	masteropleidingen	onderzoek
Hogeschool	%	%	%	%
AHK	25 %	16 %	34 %	25 %
ArtEZ		25 %	65 %	10 %
GRAC	15 %		85 %	
Inholland		0% ¹²		
Avans		40 %	40 %	20 %
Design Academy			100%	
Codarts	20 %	40 %	40 %	
Fontys Hogeschool voor de Kunsten	10 %	50 %	40 %	
Hanzehogeschool Groningen	20 %		50 %	30 %
Hogeschool der Kunsten Den Haag	20 %		70 %	10 %
HKU	10 %	40 %	30 %	20 %
Hogeschool Rotterdam			100%	
Hogeschool Zuyd			100%	

4.4 Generieke maatregelen

Internationalisering

Nederland heeft een reputatie hoog te houden op nagenoeg alle terreinen van de kunsten. Nederlandse gezelschappen en kunstenaars spelen internationaal toonaangevende rollen. Dat geldt zeker ook voor het kunstonderwijs: voor klassieke muziek en ballet, maar evenzeer voor opleidingen die zich richten op wereld van design, film, tv, entertainment, gaming, etc.

Om goed voorbereid te zijn op die internationale praktijk moeten studenten vanaf de start van de opleiding functioneren in die internationale context. Daarom kennen vele opleidingen in het kunstonderwijs nu reeds een internationale studentenpopulatie, waarin naast een substantiële instroom van Nederlandse studenten ook buitenlandse studenten een plek vinden. Studenten die na hun afstuderen vaak weer in het buitenland de ambassadeurs zijn van Nederland en zijn creatieve economie.

¹² Zie voetnoot 10

De hogescholen gaan meer bijdragen aan het versterken van de internationale positie van het kunstonderwijs. Allereerst omwille van de kwaliteit: duurzame allianties met buitenlandse partners vergroten studiemogelijkheden voor studenten. Daarnaast kan zo de internationale *branding* van Nederland als creatieve delta worden versterkt.

De hogescholen nemen op de volgende manieren de gezamenlijke versterking van de internationale positie van het kunstonderwijs ter hand:

- Versterking van internationale samenwerking door sterke en duurzame allianties aan te gaan met internationale partners. De door de commissie-Dijkgraaf geformuleerde opdracht tot verbinding moet zich nadrukkelijk ook over de landsgrenzen uitstrekken.
- Ontwikkeling van een gezamenlijke portal voor internationale studenten. Dit portal biedt actuele, gevalideerde en transparante informatie over de Nederlandse kunstopleidingen, de hogescholen die deze opleidingen aanbieden, de selectieprocedures en de loopbaanmogelijkheden. Het accent ligt meer op voorlichting dan op werving. Het gaat er niet om zoveel mogelijk (buitenlandse) studenten aan te trekken, maar om toptalent aan te trekken.
- Het kunstonderwijs zal actief betrokken zijn bij de totstandkoming van internationale classificatie- en rankinginstrumenten. Niet alleen in Nederland is het kunstonderwijs anders georganiseerd dan het overige hoger onderwijs. Het is van eminent belang dat het eigen en specifieke karakter van het kunstonderwijs helder voor het voetlicht worden gebracht binnen zulke instrumenten.
- Het kunstonderwijs zal actief bijdragen aan internationale evenementen en participeren in handelsdelegaties om instellingen, gezelschappen, bedrijven en opleidingen in samenhang in de etalage te zetten.

Kwalitatieve en kwantitatieve monitoring

De kunsten, de kunstpraktijken en de kunstenaars zijn de afgelopen jaren sterk veranderd. Traditionele ambachtelijke opleidingen zijn niches geworden. Nieuwe opleidingen of afstudeerrichtingen zijn gegroeid (zoals design, popmuziek, moderne dans). Beide bewegingen zijn een bewijs van een vrij natuurlijke afstemming tussen opleidingen en werkvelden. De gemengde beroepspraktijk is min of meer de norm geworden. Voor veel beroepsbeoefenaren geldt bovendien dat de samenstelling van dit gemengde pakket door de tijd heen fluctueert.

De wijze waarop binnen het kunstonderwijs en in de beroepspraktijk zulke ontwikkelingen worden gemonitord is onvoldoende meegegroeid met deze ontwikkelingen. Beschikbare data geven onvoldoende zicht op de vele nieuwe praktijken waarin de afgestudeerden werken. Evenmin brengen zij in beeld hoe de vele zzp'ers (meer dan 50 procent van de afgestudeerden) zich ontwikkelen. De bijdrage die het kunstonderwijs levert aan de creatieve industrie blijft zo onderbelicht. Veel gehanteerde definities van kunstberoepen zijn verouderd; binnen de arbeidsmarktgegevens kan

onvoldoende onderscheid gemaakt worden tussen diegenen die in het kunstonderwijs zijn opgeleid en overige beroepsbeoefenaren, en internationale dimensies ontbreken¹³. Ook kan nu onvoldoende worden gepreciseerd in welke discipline zich al dan niet aansluitingsproblemen voordoen.

De hogescholen dringen er op aan om het bestaande instrumentarium te herzien en uit te breiden. Zo kan inzicht ontstaan in de bijdrage van het kunstonderwijs aan kunst, cultuur en creatieve industrie. Daarmee kan de discussie zicht richten op de baten van het kunstonderwijs in plaats van enkel de kosten (die men als investeringen zou moeten zien).

Aansluiting met het werkveld

Het kunstonderwijs is bij uitstek een sector die nauw verweven is met de beroepspraktijk, doordat docenten veelal in deeltijd lesgeven en daarnaast in de beroepspraktijk werkzaam zijn. De aanbevelingen van de commissie-Dijkgraaf om de aansluiting met het werkveld verder te verbeteren, zullen door het kunstonderwijs worden opgepakt.

Het werkveld hecht groot belang aan goed kunstonderwijs dat aansluit bij de ontwikkelingen in de sector, daaraan ook nieuwe impulsen geeft en bijdraagt aan de verdere professionalisering van de sector. Het kunstonderwijs heeft de overtuiging dat opleiding en werkveld twee samenhangende segmenten zijn van één en dezelfde sector. De ontwikkelingen binnen de kunstpraktijk, de markt, de technologie, het onderwijs, maar ook bredere maatschappelijke ontwikkelingen, vragen om een voortdurende ontwikkeling van de kwalificaties van afgestudeerden van het kunstonderwijs. In samenspraak met het werkveld heeft het kunstonderwijs de afgelopen jaren gewerkt aan de ontwikkeling van een landelijk kwalificatiestelsel, gebaseerd op wederzijds afgestemde en goedgekeurde beroeps- en opleidingsprofielen.

Opleidingen en werkveld onderschrijven het gezamenlijke belang van een structurele dialoog op landelijk niveau en mogelijke vormen van samenwerking om de aansluiting van de opleidingen op de beroepspraktijk verder te verbeteren. De beroepspraktijk is zeer gedifferentieerd en is niet zodanig georganiseerd, dat voor de inrichting van het landelijk overleg direct kan worden aangesloten bij een eenduidige, representatieve en continue werkveldvertegenwoordiging. Vanuit het werkveld bieden de sectorinstituten een goed aanknopingspunt voor de organisatie van overleg.

Het kunstonderwijs heeft op 29 juni 2011 een convenant gesloten met de sectorinstituten om het overleg met het werkveld een structurele inbedding te geven. Deze instituten zijn de organiserende partij aan werkveldzijde in de bijeenkomsten van het kunstonderwijs met de beroepspraktijk. Komend studiejaar 2011-2012 zullen de sectorinstituten hier in samenspraak met het kunstonderwijs concreet

¹³ Niet iedereen die zich kunstenaar noemt of die als kunstenaar geregistreerd staat, heeft een opleiding gevolgd aan een van de HBO-instellingen voor het kunstonderwijs. Het CBS rapport 'Kunstenaars in Nederland' (2007) meldt dat er in Nederland 96.000 kunstenaars zijn. Dat getal wordt vaak geciteerd. Hiervan heeft echter slechts 40% een kunstopleiding genoten.

vorm aan geven: zij starten met de organisatie van deze bijeenkomsten en zullen in overleg met het kunstonderwijs voorstellen ontwikkelen voor de organisatie vanaf het studiejaar 2012-2013, zodat een structureel overleg met het werkveld geborgd blijft, ondanks de voorgenomen bezuinigingen op deze instituten.

Het overleg met het werkveld leidt tot de actualisering van de landelijke opleidingsprofielen in het kunstvakonderwijs. Deze profielen worden in het studiejaar 2012-2013 geactualiseerd.

Naast de maatregelen op landelijk niveau, wordt eveneens op niveau van de hogescholen de afstemming met het werkveld verder verbeterd, in veel gevallen op basis van de regionale samenwerking tussen hogescholen. Ter illustratie: de hogescholen in de regio 'Zuid' (Fontys hogescholen, Avans, Hogeschool Zuyd en de Design Academy) maken met elkaar afspraken over de gezamenlijke verbindingen met het regionale werkveld.

5. Procesgang en randvoorwaarden

5.1 Programmatische aanpak

De drie programmalijnen (educatie/scouting/voortrajecten, bacheloropleidingen, uitbouw van de top) kennen elk elementen die gezamenlijk opgepakt dienen te worden en elementen die de afzonderlijke hogescholen moeten realiseren. In het najaar wordt het proces gestart om gezamenlijk uitwerking te geven aan deze punten.

De uitwerking van het sectorplan is daarmee programmatisch. Dat betekent dat de hogescholen de drie onderscheiden programmalijnen, alsmede de generieke maatregelen, een nadere concrete uitwerking geven. Die uitwerking, en de uitvoering van het programma, vindt plaats onder begeleiding van een programmacoördinator. De programmacoördinator bewaakt de samenhang tussen afzonderlijke plannen van de hogescholen, bevordert onderlinge afstemming tussen de hogescholen en tussen de hogescholen en de kunstpraktijk, stimuleert de voortgang en adviseert de hogescholen over de uitvoering van de aspecten die in het sectorplan aan de orde zijn.

Individuele hogescholen: toeleiding, bachelor- en masteropleidingen

De hogescholen gebruiken de komende maanden om hun gewenste profiel – en de gevolgen daarvan voor hun aanbod aan bachelor- en masteropleidingen - nader te expliciteren en te onderbouwen op grond van de drie criteria van de commissie-Dijkgraaf: bewezen kwaliteit, aanwezige kritische massa en aantoonbaar draagvlak bij en betrokkenheid van de kunstpraktijk.

In het voorjaar van 2012 maakt elke hogeschool vervolgens prestatieafspraken met de staatssecretaris van OCW. In deze afspraken wordt vastgelegd welke keuzen de hogeschool maakt ten aanzien van het onderwijsaanbod, het aantal studenten dat men beoogt op te leiden, hoe zij invulling geeft aan de toeleiding van studenten en eventuele expliciete keuzen ten aanzien van het praktijkgestuurd onderzoek.

Gezamenlijke hogescholen

De programmacoördinator start in het najaar van 2011 voor de totstandkoming van een breed gedragen uitwerking van de drie programmalijnen en de generieke punten. Daarbij bevordert hij de samenhang door waar nodig met hogescholen in overleg te treden over de afzonderlijke profielkeuzes en ambities.

De termijn van implementatie van het sectorplan kunstonderwijs is vier jaar. De HBO-raad zal jaarlijks een voortgangsrapportage opstellen, te beginnen in de maand juni 2012 over de concretisering van de uitwerking van het sectorplan. Deze rapportages zijn voortgangsdokumentatie voor het

kunstonderwijs, die tevens ter informatie kunnen worden beschikbaar gesteld aan de stakeholders van het kunstonderwijs.

Het werkveld wordt betrokken bij de uitvoering van het sectorplan, zowel door de instellingen als door de gezamenlijke opleidingen en door de HBO-raad.

5.2 Randvoorwaarden

Met de hiervoor beschreven voornemens zetten de hogescholen belangrijke stappen naar een sterk en toekomstbestendig kunstonderwijs. Maar dat vraagt wel om een aantal randvoorwaarden.

Investeren van de opbrengst vrijwillige instroombeperking

Een aantal hogescholen neemt zich voor het aantal studenten binnen specifieke bacheloropleidingen terug te brengen. Dat gebeurt om een onevenwichtigheid in de totale functiekolom (vooropleiding, bachelor, master) te redresseren, mede in relatie tot de arbeidsmarktvraag. Door aldus, op basis van analyse, de totale kolom te versterken, kan ook de totale kwaliteit verhoogd worden.

Het is dan wel noodzakelijk dat betrokken hogescholen de financiële opbrengst van de volumebeperking bij de bachelor, kunnen inzetten op andere delen van de functiekolom. Gebeurt dat namelijk niet, dan heeft de hele operatie geen zin, omdat dan de hele functiekolom verzwakt wordt. Volumebeperking in de bachelor zonder investering in vooropleidingen, kan het rendement onder druk zetten. Volumebeperking in de bachelor zonder de master te versterken, doet mogelijk geen recht aan de behoefte vanuit samenleving en markt naar meer afgestudeerden op het hoogste niveau.

Frictiemiddelen

Het kunstonderwijs is een relatief kleine sector. Volumebeperking heeft daarmee per definitie ook altijd een beperkt karakter. Voor betrokken hogescholen gaat het wel om substantiële ingrepen. Eerste berekeningen laten zien dat de voorgenomen reducties niet via natuurlijk verloop en niet op basis van beschikbare reserves kunnen worden uitgevoerd.

Hogescholen vragen aan het ministerie om een voorziening te treffen voor de frictiekosten.

Meer aandacht voor het specifieke karakter van het kunstonderwijs

De bij uitstek internationale insteek en het bijzondere karakter van het kunstonderwijs waarin, naast ambachtelijkheid en beroepsuitoefening op hoog niveau, artisticeit en creativiteit leidende begrippen zijn, vragen om flankerend beleid die de gevolgen van recente maatregelen rond de bekostiging (één bachelor-één master, stopzetting bekostiging van studenten van buiten de Europese economische ruimte) het kunstonderwijs niet beletten in de verdere ontwikkeling. De hogescholen realiseren zich dat het niet mogelijk is om de genomen maatregelen specifiek voor het kunstonderwijs terug te draaien. Wel zien zij het als mogelijkheid dat het kunstonderwijs in staat wordt gesteld om talenten toe te kunnen laten tot de opleidingen, ondanks de belemmeringen die daartoe in generieke regelgeving zijn opgeworpen. Tegen die achtergrond stellen zij een beurzenstelsel voor getalenteerde studenten voor die niet (meer) voldoen aan de wettelijke voorwaarden voor bekostiging. Zo'n stelsel

kan op verschillende wijzen tot stand komen. Het kan gaan om een landelijk fonds, maar ook om een geormerkt budget voor de instellingen dat zij kunnen aanwenden voor het ondersteunen van talent.

6. Bijlagen

6.1 Taakopdracht regieorgaan kunstonderwijs

Bijlage bij brief 10.1028.bs

Taakopdracht regieorgaan kunstonderwijs

Aanleiding

De minister van OCW heeft de HBO-raad enige tijd geleden gevraagd een sectorplan op te stellen voor het kunstonderwijs. De HBO-raad heeft daarop een externe commissie opdracht gegeven een advies uit te brengen voor de totstandkoming van een sectorplan. Dit heeft geleid tot het rapport van de commissie-Dijkgraaf 'Onderscheiden, verbinden, vernieuwen'. De analyse en de aanbevelingen, die de commissie-Dijkgraaf doet in het rapport zijn door de HBO-raad onderschreven.

De commissie-Dijkgraaf geeft in het rapport een analyse van het kunstonderwijs en de omgeving en benoemt daarbij als thema's omwentelingen in kunst en kunstpraktijk, profilering en keuzes, en kwaliteit van onderwijs. De commissie vindt dat de kwaliteit van kunstonderwijs in Nederland uitstekend is, maar dat het profiel scherper moet in antwoord op de veranderingen in de omgeving. Dit maakt een grotere differentiatie in de opleidingen noodzakelijk, in co-producerschap met de beroepspraktijk: van ambachtelijke tot brede opleidingen, gericht op creatieve antwoorden op multidisciplinaire vragen. Niet elke opleiding kan voor dat alles opleiden. Een excellent, onderscheidend aanbod moet volgens de commissie-Dijkgraaf de norm zijn. Vanuit deze analyse doet de commissie aanbevelingen voor het kunstonderwijs voor ieder van de thema's ambitie, profilering, verbinding, en innovatie.

De commissie schrijft dat hogescholen vanuit de ambities en als antwoord op de veranderingen in de omgeving, moeten kiezen en zich moeten profileren. In de kern gaat het bij deze profilering om de vraag in welke mate de instellingen afzonderlijk en gezamenlijk kunnen voldoen aan de maatschappelijke vraag naar onderwijs in de kunsten. Daarbij doet niet iedereen alles, maar maakt elke instelling heldere keuzes in een proces van afstemming met elkaar en met de omgeving. Het gaat om de variëteit van de sector als geheel.

De weg naar scherpere profilering die de commissie-Dijkgraaf schetst roept de vraag op waar de sector op dit moment staat. In het rapport wordt daarom aanbevolen een nulmeting te doen. Profilering betekent niet een handhaving van de huidige status-quo, maar in het licht van de ambities die instellingen in dit proces formuleren ook een beweging in de gewenste richting.

Voor het welslagen van het sectorplan vindt de commissie-Dijkgraaf het noodzakelijk dat alle partijen in samenhang met elkaar handelen. De hogescholen zijn daarbij in eerste instantie aan zet. Zij zullen hun eigen ambities en profileringskeuzes formuleren. Vanwege de samenhang tussen de hogescholen en met de omgeving, adviseert de commissie een regieorgaan in te stellen om de totstandkoming van het sectorplan te laten slagen.

Opdracht

Het regieorgaan krijgt de opdracht het concept-sectorplan op te leveren. Het regieorgaan voorziet de hogescholen van kritische reflectie aan de hand van de lijnen van ambitie, profilering, verbinding, en innovatie uit het rapport van de commissie-Dijkgraaf, en tegen de achtergrond van andere relevante informatie (zoals rapport Veerman, rapport visitatie-analyse van de NVAO, advies Raad voor Cultuur). In de kritische reflectie wordt betrokken de vraag of de hogescholen hun ambities kunnen waarmaken vanuit hun individuele positie en vanuit het totaalbeeld van de sector. Ook wordt in deze reflectie betrokken hoe de hogescholen zich willen verhouden tot hun omgeving wat betreft werk- en beroepenveld. Tevens is de relatie met overige opleidingen die opleiden voor de 'creative industries' van belang. Tegen die achtergrond verzoeken wij het regieorgaan zich te verstaan met hogescholen die deze opleidingen aanbieden.

Het regieorgaan betreft kennis vanuit de omgeving mede door gesprekken te voeren met partijen als het ministerie van OCW, (internationale) experts, de voorzitter van de commissie-Dijkgraaf, en het werk- en beroepenveld. Daarnaast betreft het regieorgaan relevante schriftelijke informatie zoals de rapporten van de

commissies-Veerman en -Dijkgraaf, brieven van het ministerie van OCW, NVAO-rapportages, recent advies van de Raad voor Cultuur over talentontwikkeling, en de ROA-kunstenmonitor.

Aanpak

Het maken van keuzes bij profilering betekent hoe de hogescholen zich, vanuit hun maatschappelijke rol, (willen) verhouden tot de buitenwereld. Het regieorgaan start, als eerste stap in de totstandkoming van het sectorplan, met het uitzetten van de zogeheten 'nulmeting'. Daartoe stelt het regieorgaan vooraf een lijst vast met onderwerpen op basis waarvan de nulmeting gaat plaatsvinden. Het regieorgaan vraagt, op basis van de vooraf bepaalde lijst met onderwerpen, de individuele hogescholen de feitelijke stand van zaken te beschrijven en daarnaast de ambities, de richting in profilering aan te geven tegen de achtergrond van de onderwerpen. Het regieorgaan vraagt de hogescholen de feitelijke stand van zaken en daarnaast de ambities aan te leveren in twee gescheiden documenten om een goede beoordeling mogelijk te maken.

In een tweede stap analyseert het regieorgaan 'de foto's' van de nulmeting die een beschrijving bevatten van de feitelijke stand van zaken en van de ambities van de instellingen. Ten derde zal het regieorgaan de hogescholen voorzien van kritische reflectie op de geleverde informatie. Dit zal leiden tot een bijstelling van de plannen van de individuele instellingen en moet leiden tot een overzicht van de sector met de profilering per opleidingstype. Uit het concept-sectorplan blijkt de (weg naar) scherpere profilering van de hogescholen en van de variëteit van de sector als geheel.

Resultaat

Resultaat van de werkzaamheden van het regieorgaan is het concept-sectorplan kunstonderwijs met de oplevering vóór 1 juni 2011. Het concept-sectorplan bevat de stand van zaken en de ambities van de hogescholen en van de sector als geheel, en wat de instellingen zelf bijdragen aan hun ambities en wat zij van anderen zoals de overheid en het werkveld verwachten. In het plan ontstaat op die wijze een beeld van het landschap van de sector kuo. Het concept-sectorplan bevat de (proces)afspraken en het tijdpad om tot implementatie van het sectorplan te komen. De implementatietermijn van het sectorplan is vier jaar.

Het regieorgaan voert de redactie op het sectorplan en rapporteert tussentijds aan het bestuur van de HBO-raad. Momenten zijn in ieder geval het resultaat van de nulmeting met de stappen die het regieorgaan daarna wil zetten, en het concept-sectorplan.

Vaststelling van het concept-sectorplan geschiedt door het bestuur van de HBO-raad. De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het formuleren van de ambities en profilering van het kunstonderwijs ligt bij de hogescholen. De verantwoordelijkheid voor de aanpak van het eigen proces -ook in de tijd- ligt binnen de gegeven kaders bij het regieorgaan.

6.2 Samenstelling regieorgaan

Mr.drs. L.C. (Elco) Brinkman, voorzitter

De heer Brinkman is onder meer voorzitter Bouwend Nederland, en is oud-minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur.

Drs. P.I. (Pieter) Broertjes, lid

De heer Broertjes is onder meer lector bij de Faculteit Communicatie en Journalistiek van Hogeschool Utrecht en was daarvoor hoofdredacteur van De Volkskrant.

W.S. (Willem) Hillenius, lid

De heer Hillenius was voorzitter van het College van Bestuur van ArtEZ Hogeschool voor de kunsten.

P. (Pascale) De Groot, lid

Mevrouw De Groot is voorzitter van de departementsraad van het Koninklijk Conservatorium, Artesis Hogeschool, Antwerpen.

H. (Hendrik) Driessen, lid

De heer Driessen is directeur van Museum De Pont, Tilburg.

Drs. C. (Carlo) Hover, secretaris

De heer Hover is adviseur, verbonden aan smets+ hover+ adviseurs voor professionele organisaties, Den Haag.